

SOSU'ers fysiske og psykiske helbred

En ny litteraturgennemgang beskriver social- og sundhedshjælpere og -assistenter (SOSU'er) arbejde og helbred. SOSU'er rapporterer mange muskel-skelet problemer og stress. Gruppen har højt sygefravær, og afgangen fra faget er stort, bl.a. på grund af gener og sygdom.

Af Anne Faber Hansen

Besvær i knæ, lænd og nakke

De fleste af de undersøgelser, der indgår i rapporten, finder mange selvrapporterede symptomer i knæ, lænd og i et vist omfang i nakken hos sygehjælpere og ansatte i hjemmeplejen. Sygehjælpere får oftere end sygeplejersker førtidspension pga. muskel-skelet lidelser, og hjemmehjælpere har flere anmeldte ulykker og muskel-skelet lidelser end f.eks. pædagoger.

Mange arbejdsulykker

I Arbejdstilsynets statistik fra 2001 er hjemmepleje og døgninstitutioner den branche, som tegner sig for det største antal anmeldte arbejdsulykker (4.712 i 2001). Opgjort pr. 10.000 ansatte ligger gruppen over gennemsnittet for samtlige brancher. Den helt dominerende skadestype er forstuvning mv. Se også link til Arbejds miljøinstituttets undersøgelse om SOSU'ers helbred: www.ami.dk/FOR-SOSU/Helbredsforhold vurderer eget helbred og arbejdsevne

Mange arbejdsbetingede lidelser

Med ca. 65 anmeldelser pr. 10.000 ansatte ligger såvel hjemmepleje som sygehuse over gennemsnittet for samtlige brancher på 49 pr. 10.000. Ses på anmeldelser i en 5 års periode (1996-2001) er den hyppigste diagnose indenfor hjemmepleje og døgninstitutioner

Juni 2005

muskel-skelet sygdomme (4.054 anmeldelser). Derefter kommer hudlidelser (1.044 anmeldelser), mangelfuldt definerede tilstande (788 anmeldelser) og psykiske lidelser (637). Internationale data viser samme tendens. Danske kvinder rapporterer mere besvær i lænden end mænd, og blandt kvinder rapporterer plejepersonale mere besvær end kvindelige danske lønmodtagere generelt.

Dette billede stemmer godt overens med internationale studier, hvor der per år er 15-20 % mere besvær i lænden hos plejepersonale end blandt lønmodtagere generelt, hvor der er godt 50 % med besvær i lænden pr. år. Oplysninger fra pensionskassen tyder også på, at der er mange, som får førtidspension på grund af dårligt helbred, specielt i bevægeapparatet. Statistikken tegner altså et billede af et område med massive helbredsproblemer.

Ergonomiske, psykosociale og individuelle faktorer

Både forholdet til klienterne og relationer mellem kollegaer har betydning for, hvordan man oplever sit eget helbred. Rapporten sammenfatter bl.a. en række faktorer, der påvirker det psykiske og fysiske helbred, følelsen af udbrændthed, tidlig afgang fra jobbet og jobskift.

Både individuelle, uddannelsesmæssige og arbejdsmæssige faktorer har betydning.

- Individuelle forhold som fysisk "fitness", overvægt og levevaner;
- uddannelsesforhold som viden om professionel pleje, relevant videreuddannelse og jobbet's anseelse;
- arbejdsforhold som lønniveau, fysiske og psykiske arbejdskrav, arbejdstider, tidspres, ledelses- og kollegial opbakning, selvoplevet helbred og klientkrav.

Dette er nogle af de faktorer, der påvirker SOSU'ens arbejdsevne, helbred og trivsel både i positiv og negativ retning.

Svagheder i studierne

Årsagssammenhænge mellem SOSU'ers job og helbred er endnu ikke tilstrækkelig belyst. Det er uklart, i hvilket omfang fysiske belastninger i plejearbejdet har direkte betydning for, at der kan opstå bevægeapparatsproblemer. Derimod er det oplagt, at personer med bevægeapparatsbesvær har vanskeligheder med at udføre arbejdet. De sammenhænge, der beskrives i rapporten "udvandes" af flere metodiske svagheder i de studier, der indgår. Nogle af de metodiske svagheder skyldes, at eksponeringer, besvær og helbred er selv vurderede eller hentet fra registerundersøgelser. De fleste studier er tværsnitsundersøgelser.

Dvs. man undersøger belastninger i jobbet og helbredsgener i samme gruppe mennesker på samme tidspunkt, og det betyder, at resultaterne ikke kan forklare et eventuelt årsags-virknings forhold mellem jobbet som SOSU og dårligt helbred. Men heller ikke undersøgelser med et stærkere design, som f.eks. opfølgingsstudier, hvor man følger den samme gruppe over lang tid eller case-kontrol studier, hvor man sammenligner en syg gruppe med en rask gruppe, viser overbevisende sammenhæng mellem SOSU'ers job og helbred. F.eks. kan den overhyppighed, der er af knæbesvær hos disse faggrupper måske skyldes overvægt eller lav social status, men det tager studierne ikke højde for. Derfor er sammenfald af belastninger i jobbet og helbredssymptomer ikke nødvendigvis ensbetydende med en sammenhæng.

Forbedringsmuligheder i SOSU-jobbet

Undersøgelserne viser, at det fysiske og psykiske arbejdsmiljø har stor betydning for helbredet både i positiv og negativ retning, samt for den store udskiftning i faget. Der er en lang række positive elementer, både individuelle faktorer, uddannelsesforhold og arbejdsmæssige forhold, som kan styrkes, og som sandsynligvis på længere sigt kan gøre plejefagene mere tiltrækkende for kommende arbejdskraft.

! Om rapporten

Denne rapport er den sidste i en serie på tre om SOSU'ers uddannelse, arbejdsmiljø og helbred. AMI har i disse år fokus på, hvilken betydning samfundsmæssige, organisatoriske, ledelsesmæssige og individuelle faktorer har for SOSU'ers fysiske og psykosociale arbejdsmiljø, og hvilken betydning disse faktorer har for rekruttering og fastholdelse af medarbejderne i både hjemmeplejen og på plejehjem.

De to øvrige rapporter er:

- "Rapport om SOSU-hjælpere og -assistenter - Antal, flow og årsager til frafald under og efter endt uddannelse" af Ellen Bøtker Pedersen, Arbejdsmedicinsk Klinik, Amtssygehuset i Glostrup.
- "Arbejdsmiljøforhold blandt social- og sundhedspersonale på ældreområdet – et litteraturstudie" af Anne Faber Hansen, Åse Marie Hansen, Annie Høgh, Pete Kines og Bente Schibye, alle Arbejdsmiljøinstituttet.

! Yderligere information

Rapporten "Litteraturgennemgang. Helbredsforhold. SOSU" kan downloades gratis på www.ami.dk/SOSU-helbred eller bestilles hos Arbejdsmiljøbutikken: www.arbejdsmiljebutikken.dk, tlf. 36 14 31 31. Rapporten er skrevet af Johan Hviid Andersen, Arbejdsmedicinsk Klinik, Herning Sygehus og Poul Frost, Arbejdsmedicinsk klinik, Århus Sygehus.